

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Звагельський В. Б. (Суми, Україна), канд. філол. наук;
Камберова Р. (Софія, Болгарія), канд. філол. наук;
Куліш А. М. (Суми, Україна), д-р юрид. наук;
Нестеренко В. А. (Суми, Україна), канд. іст. наук;
Світайло Н. Д. (Суми, Україна), канд. філос. наук;
Пашин В. П. (Курськ, Росія), д-р іст. наук;
Петрищева Н. С. (Курськ, Росія), канд. іст. наук;
Рамач Я. (Новий Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Хлопова І. Є. (Курськ, Росія), канд. іст. наук

Видання рекомендовано до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 9 від 03.04.2014 р.)

Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 част. Ч. 2 : у 2 томах (Суми – Курськ, 18 квітня 2014 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, В. Б. Звагельський, Р. Камберова та ін. – Суми – Курськ : Сумський державний університет, Південно-Західний державний університет, 2014. – Ч. 2, Т. 2. – 152 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, вчених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 861 від 9 грудня 2013 р.), присвячені актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

На обкладинці: Скульптура «Тарас мандрує» у с. Шевченковому Звенигородського району Черкаської області. Встановлена у 1992 р. на місці садиби батьків Т. Г. Шевченка. Скульптор А. В. Куш.

бюджетні витрати зросли з 650 млрд дол. до 1,5 трлн дол. в рік. Цієї суми, як вважають експерти, сповна вистачало б для повного виконання заходів, намічених у порядку денному на ХХІ ст.

У 1990-2000-их рр. в Україні теж активізувалася розробка наукової проблематики, пов'язаної із запровадженням ідей та принципів сталого розвитку. Значний внесок було зроблено О.Ф.Балацьким, І.К.Бистряковим, П.П.Борщевським, Б.М.Данилишиним, Я.Я.Дяченком, Я.В.Ковалем, Л.Г.Мельником, Є.В.Мішеніним, Л.Я.Новаковським, О.М.Паламарчуком та іншими. Спостерігаються і спроби практичного втілення наукових напрацювань.

Таким чином, поява концепції сталого розвитку підірвала фундаментальну ідейну основу традиційної економіки – необмежене економічне зростання. Втілення даної новітньої концепції йде пліч-о-пліч з процесом глобалізації, оскільки вирішення наявних проблем можливе тільки силами загальносвітової спільноти. Не зважаючи на певні успіхи у реалізації положень доктрини сталого розвитку, провідні країни світу виявилися не готовими відмовитися від високих темпів споживання ресурсів планети, а міжнародні програми, які мають забезпечити перехід до збалансованого соціально-економічного розвитку людства, виконуються лише частково. Втім, незаперечний факт, що жодної адекватної альтернативи вищевказаній концепції немає.

ЛОЗОВСЬКА І.К., СІРИК В.Ю.

УКРАЇНА І ЄС: ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ, МАЙБУТНЄ...

Кожна національна держава у своїй зовнішній політиці намагається найбільш оптимально реалізувати свої національні інтереси. Взаємодіючи з іншими державами та їх об'єднаннями, кожна з країн впливає також на міжнародний клімат, визначає характер міжнародних стосунків.

На сьогоднішній день в Україні гострим питанням для населення є проблема вибору напрямку міжнародних відносин. З давніх часів політичними керівниками обиралися різні шляхи взаємодії з іншими державами: співпраця з європейськими країнами, Росією, східними державами тощо.

Історія відносин українських земель з європейськими державами є давньою. До факторів, що сприяли такій співпраці відносилися географічне розташування, економічні та військові інтереси. Історія нашої країни показує вигідну співпрацю політичних лідерів зі світовою елітою. Наприклад, зовнішня політика Володимира

Великого, Ярослава Мудрого, Івана Мазепи, Богдана Хмельницького та інших, які вбачали розвиток дипломатії України у взаємовідносинах з Європою. Укладання міждинастійних шлюбів та підписання вигідних угод яскраво про це свідчили. Європа була і залишається одним із провідних партнерів України у сфері постачання товарів широкого вжитку, ареною збуту продукції. Українська інтеграція до Європейського кола дозволить підтримати та утвердити національний авторитет країни на міжнародній арені. З іншого боку, тісна співпраця з європейськими лідерами може спричинити експлуатацію України як сировинної бази.

Характерною рисою сучасного світового розвитку країн є активізація інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. Інтеграційні процеси є самі по собі складними, тому слід розібратись, що потрібно для ефективного входження в зону ЄС та з якими проблемами може стикнутись Україна на цьому шляху.

Європейське інтеграційне об'єднання – це об'єднання груп розвинутих країн, що взаємодіють, торгують та переміщують в середині угруповання товари, послуги, фактори виробництва та робочу силу.

Взагалі відносини України з ЄС були започатковані після здобуття незалежності України. Тоді вперше і пролунав заклик Євросоюзу до України підтримувати із державами-членами відкритий діалог та відкриті стосунки. Позиція України щодо Євросоюзу була сформована вперше на законодавчому рівні в Основних напрямках зовнішньої політики України, що були схвалені Верховною Радою України 2 липня 1993 р. Починаючи з цього моменту, Україна почала тяжіти до європейського інтеграційного об'єднання. Такі потяги прослідковуються й нині.

Невирішеність даного питання лише підкреслює його складність та невизначеність, оскільки ЄС несе за собою як переваги, так і загрози, які необхідно враховувати. Тому проаналізуємо найважливіші показники конкурентної країни: політичну, економічну та соціальну сферу.

Вигоди для України після вступу до ЄС в економіці – це макроекономічна стабільність, додаткові інвестиції в економіку країни, надання субсидій сільському господарству та отримання позитивного сальдо торговельного балансу. Але Україна має підвищити свої економічні показники до європейських стандартів, створити досить розвинутий ринок, закріпити тенденції до економічного зростання. Економічні перспективи передбачають забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, а також впровадження стандартів ЄС у виробництві.

Економічна привабливість Євросоюзу для України полягає насамперед у можливості долучитися до високої культури ефективного ринкового господарювання і підняти до такого ж рівня власну економіку. Європа становить собою один із масштабних платіжоспроможних та інноваційних ринків, освоїти й заповнити який намагаються багато країн світу, у т.ч. США, Японія, Китай, Індія, Бразилія, Росія. Середній показник ВВП на жителя в ЄС майже у 8 разів вищий, ніж в Україні, і в 2,5 разів – ніж у Росії. У провідних країнах ЄС рівень економічного розвитку ще вищий.

Найхарактернішим показником ефективності економіки традиційно вважається продуктивність праці. За цим показником ЄС, особливо його провідні країни, посідає перші позиції у світі. Продуктивність праці в єврозоні у 2,5 рази вища, ніж у Росії, і в 4 – ніж в Україні.

Отже, економічна модель ЄС та рівень її ефективності – це рубіж, який має високе мотиваційне значення для України, цінний досвід для її розвитку.

Економічні недоліки передбачають для України втрату конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін, квотування певних видів товарів. Економічні загрози передбачають можливе переміщення до України шкідливих виробництв, використання України як сировинного придатку, як дешевої робочої сили.

Для України корисним є євроінтеграційний досвід країн Центральної та Східної Європи. Вступ до ЄС цих країн мав справити відчутний вплив на їхній економічний розвиток, як вони того й очікували. Але цього не сталося. Середньорічні темпи приросту ВВП тут за період їхнього членства в ЄС виявилися значно нижчими, ніж за такий самий період до вступу в ЄС. Особливо великі втрати динаміки відчували країни Балтії, Словенія та Угорщина. За вісім років до вступу в ЄС ці країни мали середньорічні темпи приросту ВВП від 4 до 7%, а після вступу – від 0,4 до 4%, тобто удвічі-втричі нижчі. В деяких інших країнах Євросоюзу проблеми виявилися ще серйозніші. Отже, негативні наслідки вступу в ЄС можуть мати як короточасний, так і тривалий характер.

В політичній сфері, будучи членом ЄС, Україна буде залучена до Спільної європейської політики безпеки та оборони (СЄПБО), яка гарантуватиме Україні державний суверенітет та територіальну недоторканість. Це передбачає стабільність політичної системи, сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин. Але існують і політичні загрози, наприклад, небезпека втягнення України у конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом. Політичні недоліки несуть із собою часткову втрату суверенітету та підпорядкування територій органам ЄС,

невизначеність стратегії розвитку, що також не дуже добре вплине на економічний стан, оскільки між країнами ЄС існує конкуренція в деяких галузях. Тому потрібно буде переорієнтовуватись на менш конкурентні галузі. Також негативним чинником буде погіршення взаємин із країнами СНД, а особливо із Росією, оскільки на сьогоднішній день перед Україною стоїть питання про співпрацю із Митним Союзом Росії, Білорусі та Казахстану.

Соціальні вигоди передбачають ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення, тобто шенгенська зона, яка передбачає вільне пересування осіб в межах ЄС, забезпечення високого рівня життя населення та інше. Соціальні перспективи мають на меті формування середнього класу та проведення реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

Соціальна привабливість євроінтеграції для України полягає у можливостях досягнення високих соціальних стандартів європейських країн. Середньомісячна заробітна плата в ЄС сьогодні майже у 9 разів вища, ніж в Україні, і у 4 рази вища, ніж у Росії. Така ж динаміка характерна і для пенсійного забезпечення. Важливим питанням для України є вихід на європейський стандарт оцінки робочої сили. На сьогодні робоча сила в Україні недооцінена порівняно з середньою в ЄС. Є потреба в освоєнні Україною інших соціальних стандартів країн ЄС (видатки на соціальний захист і соціальну допомогу).

Ще більш вражаюча ситуація з грошовими переказами українських трудових мігрантів з-за кордону. З країн ЄС в Україну щорічно від трудових мігрантів надходить близько 15 млрд. євро. Ця сума втричі більша за суму таких переказів із Росії. Загальний дохід українських мігрантів становить близько 35,3 млрд. дол. на рік, із яких вони щорічно перераховують в Україну 20-25 млрд. дол., що становить близько 10-12% ВВП країни. Виходячи з реальних можливостей України у забезпеченні зайнятості та доходів населення, такий високий міграційний статус ЄС для українців – безперечно, позитив.

Соціальні недоліки – це ускладнення візового режиму зі східними сусідами. Соціальні загрози несуть на меті поглиблення демографічного спаду, незаконна міграція та відплив кадрів.

Восени 2013 р. нами було проведено соціологічне опитування на предмет думки людей щодо можливості України стати членом Європейського союзу. В опитуванні приймали участь 140 мешканців міста Суми, серед яких 57% (80 осіб) – чоловіки та 43% (60 осіб) – жінки різного віку. Результат виявився

наступним: більшість опитуваних з числа молодого покоління виступили за інтеграцію України до ЄС, але більш зрілі люди, керуючись установленими стереотипами радянської доби, здебільшого не підтримують цей союз.

Розглянемо отримані результати більш детально. З-поміж чоловіків в опитуванні брали участь 40 осіб (50%) віком від 25 до 44 років та 40 (50%) – старше 44 років. Жінки були розподілені за таким же принципом (30/30). На питання *«Чи багато ви знаєте про Європейський Союз?»* 50% чоловіків відповіли, що багато знають щодо ЄС, 50% виявилися не дуже обізнаними у цьому питанні. Серед жінок маємо іншу ситуацію – 16% мають високий рівень знань, 84% знають не багато про Європейський Союз. Отже, жінки виявилися менш обізнаними щодо цього питання.

На питання *«Як ви ставитися до вступу України в Європейський Союз?»* 75% чоловіків відповіли, що підтримують цей вступ, 0% – проти вступу і 25% чоловічого населення не цікавить дане питання. Щодо жінок маємо інші результати – 66% підтримують інтеграцію України, 17% – не підтримують і 17% – не цікавить дане питання. Можна із впевненістю сказати, що більшість як чоловічого, так і жіночого населення все ж підтримує ідею європейської інтеграції України.

На питання *«Чи зміниться життя на краще після інтеграції України в Європейський Союз?»* отримані на ступні результати: 50% чоловіків відповіли позитивно; 37% – обрали теж позитивну відповідь, але з умовою, що український уряд якісно виконуватиме домовленості з ЄС; 13% – поставилися байдуже до можливих змін. Серед жінок позитивну відповідь дали 66% опитаних, 17% – вважають, що життя не зміниться, а 33% – припустили можливість позитивних змін за умови виконання урядом домовленостей з Європою. Таким чином, більшість опитуваних людей все ж мають надію або впевненість, що життя повинно змінитися на краще за умови тісної співпраці України з Європою.

Отже, сьогодні Євросоюз продовжує динамічно змінюватись. З одного боку, це може позитивно вплинути на оздоровлення економіки, фінансової та соціальної сфери європейської спільноти, а з іншого – може спровокувати відцентрові, національно-егоїстичні процеси. У цій ситуації Україні, напевно, не варто кидати великі економічні втрати на вітвар суто політичних рішень із непевними наслідками. Україні треба мати політику і стратегію гідного руху до європейських цінностей.